Výpovědní modifikace, konstrukční zvláštnosti ve výstavbě výpovědi

I. Samostatný větný člen

- Babička**, ta** teď bydlí sama v rodinném domku nedaleko od Blanska.
- Peněz, **těch** mám dost.
- Do Prahy, **tam** bych jel rád.
- Šatů, **to** já mám dost/těch mám dost.
- Paní Zacharová, **ta** byla strašná.
- Paní Zacharová, **ta** byla strašná ženská.
- Dědeček, **toho** jsem už nepoznal. – Dědeček – 1. pád, toho – 4. pád

II. A. Parcelace

- A on byl tak úřední. TAK NEOSOBNÍ.
- V jeho činnosti však bylo něco mrazivého. NELÍTOSTNÉHO.
- Byla to taková hra. HRA O ŽIVOT.
- Bylo mi divně. TAK PRŮHLEDNĚ.

B. Reliéfizace

- V hotelu Macocha jsme měli – po 20 let – sraz se spolužáky ze základní školy.
- Vlak – na hlavní nádraží – přijede s půlhodinovým zpožděním.
- Státní závěrečné zkoušky (v jarním termínu) proběhnou od 12. do 16. června

C. Vsuvky

POZOR, NEZAMĚŇUJTE VSUVKU A VLOŽENOU VĚTU.

Příklady vložené věty:

- Tak tohle černé **co čouhá ze sněhu,** je brunátná viscaria.
- I na tom, **že člověk si opatří psa aby nebyl sám,** je mnoho pravdy.
- Pro většinu lidí, **kteří tyto psy chovají,** jsou vlastně příliš velicí a příliš silní.
- Téhož dne, **kdy Pudlenka zmizela,** vrátila se k nám její nejmladší dcera kterou jsem vnutil sousedům.
- Doba jež **uplyne mezi dvěma úplňky** je hlubší a vážnější než doba která uplyne mezi prvním a posledním.

X

Vsuvka:

Tak tohle černé (**kouká to nenápadně ze sněhu**) je brunátná viscaria; tohle suché stéblo je modrý orlíček.
Pro většinu lidí (a hodně jich takové psy chová) jsou tito psi vlastně příliš velicí a příliš silní.
Téhož dne vrátila se k nám nejmladší Pudlenčina dcera (**Vzpomínáte? – Pudřenka ten den zmizela**). kterou jsem vnutil sousedům.

Vsuvky v mluvených projevech:

- a my sme se s kamarádem → … on nám šel ukázat jeden bunkr který si postavil ↑ a to sme šli kolem stohu slámy ↑ ale bratr → on našel po cestě sirky ↑

- a ten → ... oni už byly suché ↑ a jemu to popálilo prsty ↑ takže on sirku pustil ↑ a ten stoh se zapálil ↓

- a my zme normálně jezdili ↓ tam → na sjezdovce tam je → … tam nebyla ta eště ta druhá ↓ á … tam byly tak hromady sněhu ↓ aspoň dva metry á … já sem do teho najela ↓

- a tam se dalo aj na těch vodopádech → tam koupat ↓ … á my sme se tam koupali ↓ a tam byl silný proud a nás to stáhlo dolů ↓ a my sme to už je → … byl takový větší vodopád ↓ a my sme potom nemohli toto jít ven →

- my sme byli na chatě já nevím kde už to bylo ↓… á my jsme → … byli →

- my sme moseli totiž dojít → … ə … k takovýmu ↓ … nevím jak se to menovalo ale bylo to hodně moc vysoký ↓ á … tam byl jeden takový vodopád ↓

DALŠÍ JEVY TYPICKÉ PRO MLUVENÉ PROJEVY

IV. Juxtapozice.

- …my sme normálně jezdili ↓ tam byl takový skokánek ↓ … á … já sem na něho najel ↓ ... aj Martina ↓ ona nespadla ↓ já sem spadl ↓ … takový kotrmelec sem udělal ↓ já jak sem si stúpal tak sem zjistil že mám zlomenú lyžu ↓

- …my sme byli v Chorvatsku ↓ a my sme byli na takovém poloostrově ↓ a tam sme byli aj se strýcem ↓ a táta se jeli potápět ↓ a ten strýc jemu poslala jedna pani tam zprávu ↓

- byla sem na hradě Karlštejně ↓ viděla sem tam klenoty ↓ … meče ↓ a poklady ↓ … potom sme viděli Golema ↓ … jeli sme do → … šli sme do menšího kina ↓ kde se opakovaly všechny klenoty ↓ koupili sme si tam → … ə … památky → obrázky → … a to bylo všecko ↓

V. Paralelismy ve výstavbě syntaktických konstrukcí.

- ono tam plavalo samo ↓ ono se převrátilo ↓ ə s tím kru ten kruh se převrátil ↓ ono viselo nohama dolů ↓

- á my sme se tam koupali ↓ a tam byl silný proud a nás to stáhlo dolů ↓ a my sme to už je → … byl takový větší vodopád ↓ a my sme potom nemohli toto jít ven →

- jak sme byli na Radějově tak sme eště nevěděli co kde všecko je ↓ … a jak zme se šli projít ↓ tak tam bylo taký →

Paralelismy – mluvní stereotyp žáků

- *a potom ə sem dojel dúle dobře ↓ a potom sem zase vrazil do stromu ↓ ... a potom my sme šli na takový malý kopec ↓ ... a potom už mě to šlo ↓*

- *a ještě k tomu sem se opařila a ještě mamka ↓ ta žehlička → ... to spadlo ↑ ještě ona to chtěla zdvihnút ↑ tak ještě spálila sebe a ještě mě ↓*

- *ə byli sme v jižních Čechách ↓ a byli sme tam na kole ↓ ... bydleli sme na ranči ↓ ...ə byl tam bazén ↓ byly tam dva bazény ↓ bylo tam mís vyhrazené místo na → ... táboráky ↓…… a byli sme aj na koupališti ↓*

VI. Dodatečně připojené výrazy a konstrukce

- *taťka potom tam musel dojet a ještě aj si zdělat lyže a vytahovat mě ↓ ... to nešlo vůbec ↓*
- *a přede mnú byla vlečka ↓ tak já sem do ní narazil ↓ hlavú ↓*
- *když ho házel do bazénu → já sem ho tam žduchla → … zezadu → a byli tam oba dva ↓*
- *potom aj mě to ujelo → dál než Vladanovi ↓*

VII. Opravy vyjádření

- kdy když sme byli na dovolené →
- každý večer sme si něco →…up upekli ↓

1. Gramatické opravy

to už je → … byl takový větší vodopád

- **mění se pád a zároveň je použito zástupné zájmeno:**
- a ten strýc jemu poslala jedna pani tam zprávu ↓

- **dochází ke změně rodu subjektu a tím i ke změně tvaru slovesa:**

- tak tam bylo taký → … tam byl taký trávník a tam my sme si vzali sebú →
- ta žehlička → ... to spadlo ↑
- tak my sme tam všichni všechny děcka letěly →

- v druhé (či třetí) formulaci se opakuje počáteční výraz formulace první a další slova se liší:

- my sme jednú s bratrem ↑ sme byli u babičky na prázdninách ↑
- tak já sem do ní narazil ↓ hlavú ↓ á … potom si → … potom sem dojel dom ↓
- a jak se jak sem jak mně otevřeli ↑
- nó … ještě ↓ … my sme byli → …my tam jezdíme každý rok do těch Beskyd ↓

- případně se obě formulace opravy odlišují syntaktickou stavbou i lexikálním obsazením:
- a my sme se s kamarádem → … on nám šel ukázat jeden bunkr který si postavil ↑

2. Oprava významu

- tak já jsem tam skákal ↓ a musel jsem ho zachránit ↓ …… já jsem ho tak zachraňoval ↓

3. Zpřesnění.

- a on je zkoušel zapálit ↑ zapálit u toho stohu ↑
- a tam se dalo aj na těch vodopádech → tam koupat ↓ … á my sme se tam koupali ↓
- bylo tam mís vyhrazené místo na → … táboráky ↓
- my sme byly → … ještě u babičky sme byly u moře ↓

4. Dvojí vyjádření:

A. Postupné přidávání informací:

- ona tam tak šla → ona plavala → to bylo trošku dál ↓
- my máme my míváme každý léto ə vedle našeho domu ə táborák ↓
- jeli sme do → … šli sme do menšího kina ↓
- tady v babiččino ↓ …v dolině ↓

B. Postupná konkretizace:

- ə my sme jeli → ə … na hory ↓ na Špičák ↓
- a my sme to hráli až do noci ↓ až byl táborák ↓
- my tam jezdíme každý rok do těch Beskyd ↓ u takový studánky↓ do Horní Bečvy ↓
- tam byly tak hromady sněhu ↓ aspoň dva metry á … já sem do teho najela ↓
- tak my sme tam všichni všechny děcka letěly →
- a v tym pla v tym byly jakýsi třpytky ↓

C. Mluvčí informaci konkretizuje, ale posléze opět navazuje na původní sdělení:

- á my jsme → … byli → my sme jednú jeli → … ná … takovým vodopádu ↓

VIII. Modifikace explikace

věnovali se mně strýc a teta ↓ i sestře ↓ že → ... třeba → ... jeden → oni se rozdělili třeba se mnú šli → ... třeba strýc šel se mnú → ... do parku ↓ a teta šla s ňú třeba nakoupit ↓

Explikace výčtová
…a tam byly aj sestřenky a kmotřenka ↑ a všichni teta Magda Marek Honza ↑

IX. Nezáměrné opakování

- pak → ... pak sme utíkali my tři ↑ á ... chtěli sme se schovat v lese ↑
- tak → … tak já sem měl úplně červenú hlavu od krve ↓
- á … pak sme → pak sme šli dom mamka mně dala zasej ə druhý gatě ↓
- to sme → … to sme byli nakoupit ↓

Opakování sloves, adjektiv, zájmen nebo předložek uvnitř syntaktické konstrukce:

- a on je zkoušel zapálit ↑ zapálit u toho stohu ↑
- ale věnovali → … věnovali se mně strýc a teta ↓
- to byl ještě taký taký kamarád tam se mnou byl ↓
- a ono ono tam plavalo v kruhu ↓
- a ještě s → … s Včelouchama ↓
- tam byla už taková rovina tam ↓

X. Nedokončování syntaktických konstrukcí

- a potom začali museli zbourat ten dům aby→
- ona ona potkala pak → když šla z teho tak potkala kamarádku ↑

XI. Anakolut

- ... á ten Anakin soutěžil na závodech skluzavka ↑
- kniha se menuje Odvážný Dan ↓ … … je to o tom → … jak … ə Dan je lišáček ↓ … pracuje v útulku a pomáhá →
- ona tam → … do donesli jí pošťák dopis → a ona si ho přečetla a tam byla pozvánka na ten karneval ↑
- a ona si vzpomněla že jejich → … paní → … … … paní Černá a ona měla ə kostýmy a šaty ↑
- ta maminka se to dověděla protože ona pracovala → ə že dělala do novin ↑ tak on jí někdo poslal → oni se totiž na tom prázdninovém táboře vyfotily ↑
- a Martinka se jí ptala kdy to půjde vrátit ↓ a ona že samozřejmě že by to jinak ukradla ↓
- tak se tam šel komínem ↓
- a ředitel té školy Brumbál ↑ se ho pokouší zachránit ↑ že ho schovává ↑ … ve společenské místnosti ↓

XII. Přídatné výrazy *no, tak, jako, teď, teďka, takže* a **spojky *a, pak, potom, že,*** sloužící pro:

– navazování syntaktických konstrukcí:

- …on neuměl plavat ↓ tak radši se opaloval a poslouchal muziku→
- … říkali že → … je to nejhodnější ə kačer na světě → takže to dobře dopadlo ↓
- … a jednou tam přišel obr ↑ … a on ty odpadky rozkopal → a kopal do různých hub → a potom ə tým mechechulákům se ho nepodařilo vyhnat ↑ tak jim pomohl vítr ↑

vyjádření **časové následnosti**:

- a oni to potom ə … ukradli a potom to zavezli do auta a potom tam přije…přijela velká loď →
- jenže té Heidi se stýská po tym dědečkovi → tak → … pak jela zasej za tým dědečkem ↑ … a potom dostala dopis že ta Klárka za ňú dojede ↑
- … šla smutná domů ↑ á potom na druhý den ↑ jak jim tam dovezli ten nábytek ↑ ták ona si všimla Martinka že tam něco kouká ↓

- tak on si tu fajfku nacpal ↑ zapálil ji ↑ potom zabafal ↑

vyjádření **návaznosti bez časového vztahu:**

- a potom tam přije … přijela velká loď → á … potom tam byla slavná hvězda nějaká ↓
- dohromady skóre všech zápasů bylo sto dvacet dva nula ↓ potom ə jeden ə jeden pán říkal ↓ chcete hrát proti nějakým těžším týmům
- a ona se ə prohlížela v zrcadle a teď si všimla že že tam je díra ↑ a tak si podala šitíčko a zašila to ↑

počátková platnost:

- Odhalili je ty piráty?
  no tí → … ta detektivní skupina↓
- tak tato tuto knihu napsal Eduard Bass
- (O čem to bylo?) takže on přišel → Pepík byl nemocný ↓

funkce intenzifikační

… byli tak dobří že se dostali do první ligy ↓
*… že snad by Pepíka nepomlúval že sú tak dobří kamar*ádi ↓

pomocná slova výplňková:

- … á … jeho i s matkou vyhrál pan Vato ↑
- museli zbourat ten dům aby→ … jako aby oni už se nikdy nevzbudili ↓
- a ti piráti potom → … ə šli … ukrást jako ty čluny na ovláda na ovládání →
- … hodně pátrají po barjakých dobrodružstvích ↓ a tady → … ə ta kniha vypráví o tom →
- a teďkaj ta … ə Dáša s Bárou oni → … ə oni chtěli trošku teho → …
- knihu napsala → … Johana Spiri ↑ no … no Heidi byla sirotek měla tetu ↓

vyjádření **souhlasu:**

Chodit ?
chodit nó a začaly → ... +++++ ty děti → ...
Strašit třeba ?
nó a potom začali museli zbourat ten dům
Lovil jim zvěř nebo ovce ?
no → aj lidi ↓

Kontaktové výrazy

(1) Neměl jsem dřív čas, víš, musel jsem něco rychle dokončit.
(2) Chtěl jsem tady být dřív. Ale víš / víte, nešlo to, vlak měl
víc jak hodinu zpoždění.
(3) Jak bych to řekl...já si teď nemůžu vzpomenout, víte, nějak mně to vypadlo z hlavy...

---

(4) "Kde je?" přerušil mě věcně.
"Tamhle ve stanu," řekl jsem, "ale víte..."
Vykročil beze slova ke stanu. (Šmíd, s. 188)

(5) Ale víte, byl bych nerad, abyste si o ní mysleli něco špatného. Prostě jsme se k sobě nehodili. (řeč vypravěče) (Šmíd, s. 179)

---

(6) Teď spěchám, ujel by mně vlak, musel bych tady být do půlnoci, rozumíš? / chápeš? Raději to dokončím zítra. (běžná komunikace)

(7) A: A nemohla bys teda přijet příští týden?
B: Mám moc práce.
A: To můžeš udělat i tady.
B: Ale tam budu mít úplnej klid, chápeš? / rozumíš? (běžná komunikace)

(8) V některých těch nových učebnicích jsou takováto cvičení: zadáte text, v tom textu jsou chyby, rozumíte, jakékoli, gramatické, obsahové... A děti je musí najít a opravit. Chápete? Je to jasné?

---

(9) A: Oni taky nepřišli pro dítě do školky ...tak sme obtelefonovávali ...nikde máme ...tak ho dali do té týdenní školky ...a vona si teda v pátek ...na sobotu a neděli pro něj přišla, a ještě nám hrozně nadávala ...že sme zapomněli. Dokážete to pochopit?

---

(10) Jenomže já... jak to zvládnu, neměli jsme nikdy latinu, pochop to!

(11) Ale pochopte, my vám nemůžeme dát potvrzení bez předepsaných dokladů...

---

(12) Jakýsi muž v uniformě. V neznámé uniformě. Viděl jsem ho téměř ve tmě. V neznámé nebo neobvyklé uniformě. Něco jako nosí celníci, rozumíte. (Erben 1971, s. 159)

(13) "Myslíte, že někdo ..."
"Jen pokračujte, paní Šváchová."
"...že někdo otevřel branku do prázdné ohrady a podráždil osla, aby ..."
"Dejme tomu," řekl Velenínský zasmušile.
"Ale to snad není tak docela dobře možný!" namítla Šváchová a svraštila čelo usilovným přemýšlením. "Technicky, rozumíte. Moc dobře si nepamatuju ...jak to ve stáji vypadá ..." (Erben 1971, s. 177)

(14) - A co víte?
- No nic zvláštního, jen že vás vyšetřovala policie ...Ale to se může stát. Tedy například se mnou se vám to stát nemůže, chápete? (Marek, s. 93)

(15) A to se rozumí/rozumí se, pokud nebudete moct na zkoušku přijít v termínu, na který jste se napsali, měli byste se omluvit. (tj. Je samozřejmé / Považuji za samozřejmé / Samozřejmě, že pokud nebudete moct na zkoušku...)

(16) To se rozumí, nějaké mladici ty neumíš říct ne! (Čapek, s. 28) (tj. Je samozřejmé / Samozřejmě, že nějaké mladici ty neumíš říct ne)

(17) Inu, to dá rozum: po takových excesech in venere - vloženě asthenický případ. (Čapek, s. 79) (Je samozřejmé / Samozřejmě, že po takových excesech...)

(18) - Kdo tu byl ještě mimo tu ...tu mrtvou? Dáte nám přesný seznam všech, kdo tu byli, rozumíte! (Marek 1971, s. 59)